

شهادتی از شکرستان هند

گزارشی از کتاب‌های چاپ سنگی و سربی شبه قاره
موجود در کتابخانه آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی
(بخش یکم)

علی صدرایی خویی

مقدمه

کتابخانه بزرگ آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی با تولیت و مدیریت فرزند برومندشان حجت‌الاسلام والمسلمین سید محمود مرعشی، در بیش از نیم قرن تلاش، گنجینه‌های متعددی از مخطوطات، اسناد، کتاب‌های چاپی فراهم آورده، که هر روز ابعاد تازه‌ای از این نفائس برای جامعه علمی نمایان می‌گردد. یکی از ذخائر ارزشمند این کتابخانه که تاکنون از دید محققان و پژوهشگران پوشیده مانده، کتاب‌های بارزش چاپ سنگی و سربی شبه قاره می‌باشد. گزارشی از این گنجینه و معرفی اجمالی برخی از نفائس آن، موضوع این نوشتار است.

برآورد اولیه

این گنجینه اختصاص به کتاب‌های چاپ سنگی و سربی شبه قاره (هند، بنگلادش، کشمیر، پاکستان، افغانستان) دارد. البته در میان آن‌ها تعداد محدودی چاپ‌های نفیس آسیای مرکزی و آسیای میانه (ازبکستان، تاجیکستان، ترکمنستان،

قزاقستان، جمهوری آذربایجان، گرجستان) و روسیه و چاپ‌های عثمانی و افریقایی (مخصوصاً مصری) و کشورهای اروپایی نیز به چشم می‌خورد. این مخزن به سه گروه از نظر زبانی تقسیم گردیده، که مجلدات هر زبان بر اساس برآورد اولیه (تاکنون) بدین قرار است:

کتاب‌های فارسی و عربی، یازده هزار جلد؛
کتاب‌های اردو و پنجابی و پشتو، چهار هزار جلد؛
دیگر زبان‌ها (ترکی، انگلیسی، عبری، سانسکریت و...)، دویست جلد.
کتاب‌های فارسی و عربی

موضوع این نوشته کتاب‌های فارسی و عربی شبه قاره و گزارش اجمالی از آن است. در باره ویژگی‌ها و اهمیت این آثار سخن بسیار است و نمونه‌هایی که در ادامه معرفی خواهیم کرد، اهمیت آن را برای خوانندگان فرهیخته نمایان خواهد کرد. شایان ذکر است که در معرفی این نمونه‌ها به اطلاعات اجمالی اکتفا خواهد شد و تفصیل آن‌ها در اثری که بدین منظور با عنوان میراث مشترک ایران و هند در بیست جلد منتشر خواهد شد، ذکر می‌گردد.

همچنین این کار پژوهشی با همکاری تعدادی از دوستان برای این حقیر مقدور گردیده که از سال گذشته به صورت مستمر در این امر فعالیت داشته و امیدوارم که همکاری خود را تا اتمام این طرح عظیم دریغ ندارند، دوستان و محققان ارجمند جناب آقای استاد ابوالفضل مرادی، حجت‌الاسلام حجت ذبیحی‌فر، آقای محمد صدرایی، و فرزندان عزیزم حسن و حسین صدرایی‌نیا. امید که با عنایت باری تعالی به زودی اطلاعات تفصیلی این گنجینه گرانبها، در اختیار مشتاقان علم و معرفت قرار گیرد. بعونه و عنایت‌ه‌ایه‌ایه علی کل شی قدیر.

شیوه معرفی

در این معرفی دو شماره ذکر گردیده، اولی در شروع هر عنوان که شماره مسلسل بوده و برای سهولت مراجعه خواننده می‌باشد و اثر دیگری ندارد. شماره دوم در انتهای معرفی هر جلد و داخل پراکنش درج گردیده که شماره کتاب در مخزن کتاب‌های شبه قاره می‌باشد و برای مراجعه به کتاب در نظر گرفته شده، به همین جهت مقتضی است در هنگام ارجاع به نسخه آن شماره را ذکر و پسوند کتاب‌های شبه قاره را حتما درج نمایند تا با شماره دیگر مخزن‌های کتابخانه اشتباه نگردد.

نمونہ‌هایی از کتاب‌های چاپی شبہ قارہ

اینک بعد از توضیحات ضروری کہ درج گردید بہ ذکر نمونہ‌هایی از این گنجینہ ارزشمند می‌پردازیم. چون این معرفی بہ صورت سلسلہ مقالات انجام خواهد شد و در ہر مقالہ تعداد پنجاہ جلد بہ صورت مختصر معرفی خواهد شد لذا تنظیم بہ ترتیب عنوان کتاب یا پدیدآورندہ، فعلا امکان پذیر نمی‌باشد، لذا بہ ترتیب شمارہ‌های نسخہ در مخزن معرفی می‌گردد.

۱. فواید الانسان معروف بہ الفاظ الادویہ منظوم (علاج الابدان)

از: حکیم دوائی شیرازی

موضوع: پزشکی، زبان: فارسی.

مثنوی است در خواص دارویی ادویہ و غذاها بہ ترتیب حروف ابجد در بیست و ہشت باب، کہ شاعر آن را بہ سال ۱۰۰۴ق سرودہ و بہ ابوالمظفر شاہ جلال‌الدین محمد اکبر تقدیم نمودہ است. او در آغاز مقدمہ کوتاهی بہ نثر در دو صفحہ آورده است. شاعر در این مثنوی در ہر بخش ابتکار خاصی بہ کار برده است بہ طوری کہ اگر حروف اول ہر بیت آن بخش را سر ہم کنی نام آن بخش می‌شود. برای نمونہ در بخش زمرد چہار بیت آورده کہ بیت اول با «ز» بیت دوم با «م» بیت سوم با «ر» و بیت چہارم با «د» شروع می‌شود کہ با ہم کلمہ «زمرد» را تشکیل می‌دهند.

آغاز: بسملہ. اللہ اکبر این چہ حکمت ہمایون و نعمت گوناگون است کہ حکیم ذوالجلال و منعم بی‌زوال عمّ نوالہ و جلّ جلالہ از نہ سپہر و ہفت کشور در نظر والا گہر آن خدایگان. (نسخہ ش ۱)

۲. قصاید ظہیر فاریابی

از: ظہیر فاریابی، ابوالفضل طاہر، ظہیرالدین (م ۵۹۸ق)

موضوع: ادبیات فارسی، زبان: فارسی.

کتابشناسی: شامل دیوان قصاید، قطعات و رباعیات ظہیرالدین فاریابی.

آغاز: بسملہ.

سپیدہ دم چو شدم محرم سرای سرور شنیدم آیت توبوا الی اللہ از لب حور

به اهتمام: کمیسر بداس سیهه سپرنتدنت. تعداد صفحه‌ها: ۲۰۸ صفحه اندازه: ۲۲×۱۳ تعداد سطور: ۱۹ (نسخه ش ۲).

۳. رسائل في الحكمة والطبيعات

از: ابن سینا، شیخ‌الرئیس ابوعلی حسین بن عبدالله (م ۴۲۸ق)
موضوع: فلسفه، زبان: عربی.

مجموعه‌ای است شامل هشت رساله از ابن سینا، بدین اسامی:
عیون الحکمة قسم طبیعیات، رساله فی اجرام العلویة، رساله فی القوی الانسانیة و ادراکاتها، رساله فی الحدود، رساله فی اقسام العلوم العقلیة، رساله فی اثبات النبوات و تأویل رموزهم و امثالهم، الرساله نیروزیة فی معانی الحروف الهجائیة، رساله فی العهد، رساله فی علم الاخلاق.

به اهتمام: میرزا محمدخان ملک‌الکتاب و شیخ محمد بن غلام‌رسول سورتی
«حقوق الطبع عائدة الى ادارة الخان صاحب الميرزا محمد بن غلام رسول سورتی»،
ببئی، مطبعه: گلزار حسینی، تاریخ: ۱۳۱۸ق، ۱۰۴ ص. (نسخه ش ۳).

۴. فهرست کتب فارسی چاپ ایران

از: اردشیر خاضع

موضوع: کتابشناسی، زبان: فارسی.

فهرست کتاب‌های موجود در کتابفروشی خاضع ببئی است. اغلب این کتاب‌ها چاپ ایران و به فارسی است. در این کتابچه در شش ستون (ردیف، اسم کتاب، مؤلف، مترجم، تعداد، قیمت به روپیه و پیسه) ذکر شده است و دارای چند بخش است. در بخش اول ۷۸۳ کتاب چاپ ایران به ترتیب یاد شده ذکر و در بخش دوم تحت عنوان «کتاب‌هایی که در یک سال اخیر در ایران به چاپ رسیده» ۱۹۰ کتاب را معرفی و پس از آن در ذیل عنوان «منتخبات دیوان شعرای بزرگان ایران» ۱۱ دیوان و در ذیل عنوان «کتاب‌های فارسی چاپ قدیم هندوستان» ۹۰ کتاب و پس از آن ۲۹ کتاب عربی چاپ هند و مصر و پس از آن ۱۴ کتاب قلمی فارسی—که

منظورش کتب خطی است۔ با ذکر قیمت ہر کدام ذکر کردہ است۔ جمعا در این فہرست ۱۱۱۴ کتاب چاپی و ۱۴ نسخہ خطی برای فروش معرفی شدہ است۔ ۶۸ ص۔ (نسخہ ش ۴)۔

۵. دعوات الحسینیہ

از: شیخ محمدعلی غروی نخبجوی
موضوع: تاریخ عزاداری امام حسین(ع)، زبان: فارسی۔
کاتب: اسداللہ نجل محمدرضا خوشنویس دزفولی، تاریخ کتابت: ۱۳۲۹ق، بہ
اہتمام: شیخ میران پرسمن حسبالفرمایش الحاج نظرعلی صاحب تاجر شوشتری
فرزند الحاج محمدرضا صاحب تاجر شوشتری، بمبئی۔ تاریخ: ذی الحجہ ۱۳۳۰ق،
مطبوعہ مظفری، ۱۹۳ ص (نسخہ ش ۵)۔

۶. مجموعہ اعلامیہ‌های سیاسی و مذہبی

موضوع: مختلف، زبان: فارسی و عربی۔
در این کتاب چند جزوہ و اعلامیہ مربوط بہ گروہ‌های مذہبی و سیاسی کہ در
ہند صادر شدہ۔ در یک مجلد صحافی شدہ است۔ فہرست عنوان این جزوات و
اعلامیہ‌ها بدین تفصیل است:

۱. جزوہ صورت جمع و خرج سناپور شیعہ اثناعشریہ در سال ۱۳۳۵ق و
۱۳۳۶ق، ۱۴ ص، بہ فارسی و اعداد و رقوم بہ خط سیاق۔
در مقدمہ آن چنین آمدہ:

چون سابقا بواسطہ عدم توجہ اثناعشریان بمبئی امور سناپور از حیث
تنظیفات مختل بود تا اینکہ در سنہ ماضیہ جمعی از خیراندیشان در مجلسی
چنین اشہار نمودند کہ مثل سایر اقوام خوب است اعانہ مستمری بہ جهت
تنظیفات سناپور جمع‌آوری نمودہ باشیم لهذا حضار تائید و تاکید در اقدام
این کار نمودند و ہر کس بہ قدر استطاعت و ہمت خود قبول اعطاء اعانہ نمودند

و هرماه اعانه که قبول نموده بودند موجب حسابی که نوشته شده پرداختند از خداوند طول عمر مقرون به عزت و صحت عموم معاونین را خواستارم. بعد از آن صورت جمع و خرج شیعه اثناعشریه سنپور را هر ماه در یک صفحه به خط سیاق ذکر نموده و از جمادی الثانی ۱۳۳۵ق شروع و به جمادی الثانی ۱۳۳۶ق ختم نموده است.

در آخر این جزوه امضای علی عزیزالله یزدی در تایید صورت دخل و خرج دیده می شود.

آغاز: «بسمله چون سابقاً به واسطه عدم توجه اثناعشریان بمبئی امور سنپور از حیث تنظیفات...».

۲. صورت جمع و خرج انجمن حفظالصحه در سال دهم تشکیل آن سال ۱۳۳۵ و ۱۳۳۶ق، فارسی و به خط سیاق، ۱۸ صفحه، به خط جواد جهرمی، مطبوعه مظفری.

۳. اعلامیه چگونگی شفا یافتن سیدمصطفی حسینی در جوار ضریح امام موسی بن جعفر(ع) در کاظمین که در آخر آن قصیده‌ای از محمدعلی اردوبادی غروی در تهنیت این واقعه در ۲۳ بیت آمده است. سه صفحه، عربی، چاپ سربی.

۴. اعلامیه‌ای در تبری و بیزاری شخصی به نام شیخ ایرانی که در هند مبلغ بهائیت بوده است. این اعلامیه به امضای بیست تن از بزرگان شیعه در لاهور پاکستان رسیده که نامشان در آخر آن آمده است. ۴ ص، فارسی، چاپ سنگی، بدون نام مطبوعه و تاریخ نشر.

۵. دعوتنامه هیئت نگاهبانان مسجد و اوقاف ایرانیان بمبئی و پونه در شب جمعه ۲۰ آوریل ۱۹۳۹م با امضای عبدالله ناظم افتخاری هیئت یاد شده، یک صفحه، به فارسی.

۶. دعوتنامه مجلس عزاداری که مولانا شاه عبدالعزیز صاحب دهلوی در هر ماه محرم برگزار می نمود، به اردو، یک صفحه.

۷. اعلامیه مجلس ختم سید ناصر حسین به اردو در یک صفحه.

۸. دعوتنامه شرکت در جشن تاجگذاری رضا پهلوی در انجمن فتوت یزدیان به

فارسی، یک صفحه، با امضای حاجی محمدعلی آکاظم.

۹. چہار اعلامیہ ہر کدام در یک صفحہ بہ اردو در دعوت بہ جشن میلاد نبی جشن بازگشت از مکہ شیخ محمدحسن صاحب قبلہ نجفی مجتہدالعصر و امام جمعہ و جماعت خوجہ شیعہ اثنا عشری، ہمہ بہ اردو.
۱۰. اعلامیہ لجنہ اعانہ مصیبت زدگان شیعہ در دوی در اثر حریق، مورخ ۳ جمادی الاول ۱۳۵۸ق، فارسی، یک صفحہ.
۱۱. اعلامیہ ای با عنوان یوم حسین، یک صفحہ بہ اردو.
۱۲. اعلامیہ انجمن خدام القرآن، دو صفحہ، صفحہ اول بہ اردو، صفحہ دوم بہ ہندی.
۱۳. جزوہ ای در بارہ وضعیت مدرسہ حسینی در مدینہ منورہ، ۴ صفحہ، فارسی، چاپ بمبئی، بہ خط جہرمی زادہ. دربارہ کمک مالی اہالی بمبئی بہ مدرسہ یاد شدہ و گزارشی از وضعیت مدرسہ. (نسخہ ش ۸).

۷. معلم الصبیان

- از: شیرازی. میرزا محمد ملک الکتاب شیرازی مخاطب بہ خان صاحب
موضوع: ادبیات فارسی، زبان: فارسی.
- کتابشناسی: کتابی است کہ برای تعلیم دستور و زبان فارسی تالیف گردیدہ و شامل یک مقدمہ و نہ آئین و یک خاتمہ است، با این عنوان ہا:
- مقدمہ: در تاریخ شیوع و اختراع زبان پارسی.
- آئین اول: در تحقیق زبان پارسی.
- آئین دوم: در بیان حروف تہجی و تحقیقات آن ہا.
- آئین سوم: در بیان شناختن مصدر و حروفی کہ دلالت بر معنی مصدری کند.
- آئین چہارم: در بیان مصطلحات ضروریہ صرف و نحو و تعریف ہر دو در پارسی.
- آئین پنجم: در بیان حروف معانی و اصطلاحی زبان پارسی مشتمل بر شانزدہ دستور.
- آئین ششم: در بیان افعال ماضی و مضارع و حال و امر و نہی و نفی و تصریف آن ہا در پارسی.
- آئین ہفتم: در بیان اسم و تفصیل اقسام آن ہا در پارسی.

آئین هشتم: در علم نحو پارسی یعنی دانستن قوانین کلمات از روی انفراد و ترکیب آن‌ها، محتوی برده دستور.

آئین نهم: در ترکیب کلمه و کلام در پارسی.

خاتمه: در املاء پارسی بیان چیزی که نویسندگان را به کار آید.

تعداد برگ‌ها: ۹۴ صفحه (نسخه ش ۹).

۸. سیاحت حاتم

از: ناشناخته

موضوع: ادبیات فارسی، داستان‌ها، زبان: فارسی.

کتابشناسی: داستانی است در سرگذشت حاتم طایی. ۲۷۲ صفحه (نسخه ش ۱۰).

۹. جواهر العقول مشهور به موش و گربه

منسوب به: علامه مجلسی، محمدباقر بن محمدتقی، ملا (م ۱۱۱۰ق)

موضوع: ادبیات فارسی، داستان‌ها، زبان: فارسی.

این رساله به چند نفر نسبت داده شده است.

آغاز: «بسمله، الحمد لله رب العالمین والصلوة والسلام علی خیر خلقه... اما بعد بر ضمیر ارباب عقل پوشیده نماناد که این فقیر بی بضاعت مدت مدید و عهدی بعید چون چرخ سر گذرانیدم...».

کاتب: محمدجواد بن محمدباقر بن محمود الحسینی الدستغیب شیرازی المولد والنجفی المسکن فی غرة شهر ربیع الثانی ۱۳۲۵ق، حسب فرمایش آقا محمدحسین صاحب تاجر لاری. (نسخه ش ۱۱).

۱۰. کلیات خرم شیرازی

از: میرزا ابوالحسن متخلص به خرم و ملقب به صدرالشعراى شیرازی

موضوع: ادبیات فارسی، دیوان‌ها، زبان: فارسی.

کتابشناسی: کلیات اشعار شاعر است در چہار جلد در یک جلد با شمارندہ صفحات مستقل، بدین ترتیب:

دیباچہ کلیات در احوال شاعر بہ قلم میرزا اسد اللہ آجودان کارپرداز خانہ دولت علیہ ایران، در آن عنوان نمودہ کہ این چاپ طبع دوم این دیوان است و وقتی میرزا داودخان معاون الوزارہ در سال ۱۳۲۶ق بہ لقب مفتاح السلطنہ ملقب و بہ عنوان جنرال قنصلگری ایران در ہند منسوب شدہ دستور طبع را دادہ است. (ص ۱-۸).
آغاز: بسملہ. لطایف حمد و ثنا و جوامع شکر و سپاس حضرت واجب الوجود.
۱. جلد اول کلیات موسوم بہ شجاعت حسینی (ص ۱-۱۴۳) در مناقب و مراثنی اہل بیت(ع) خصوصاً در وقایع کربلا.

آغاز:

الا ای دل من دمی با خود آی   بگو اول نامہ نام خدای

۲. جلد دوم مسمی بہ مولودنامہ در میلاد حضرت حجت عجل اللہ فرجہ (۳۲ ص).

آغاز:

بہ نام صانعی کز گل گل آورد   نوای خوش ز نای بلبل آورد

۳. جلد سوم مسمی بہ مناقب الائمہ(ع) (۹۶ ص).

آغاز: بسملہ. در نعت سید کاینات و فخر موجودات محمد مصطفی(ص) گوید:

می کند از جان دلم هوای محمد   جان چہ بود تا کنم هوای محمد

۴. جلد چہارم موسوم بہ مطلع الانوار (۶۴ ص) دیوان اشعار شاعر ابتدا قصائد

بعد غزلیات بہ ترتیب حروف تہجی بعد یک مرقع مسمط و یک مخمس.

آغاز: بسملہ.

اول این نامہ نام نامی یزدان   خالق بی چون و حیّ قادر سبحان

کتاب موسوم بہ بہار خرم و حدیقہ دانش، بہ نثر، در عروض و قافیہ (۴۰ ص).

نوع خط: نستعلیق، کاتب: سید لطف اللہ بن محمدتقی بن احمد بن محمدعلی حسینی

انجوی شیرازی متخلص بہ دانش شیرازی، ۱۳۲۸ق. بہ اہتمام: میرزا علینقی

صاحب تاجر شیرازی مالک مطبعہ مظفری، بمبئی، مطبع مظفری، چہارشنبہ ۴ ذی

الحجۃ الحرام ۱۳۲۸ق. تعداد صفحہ ہا: ۳۸۳ (نسخہ ش ۱۲).

۱۱. مرثی وصال شیرازی

از: وصال شیرازی، محمدشفیع بن میرزا کوچک (م ۱۲۶۲ق)
 موضوع: ادبیات فارسی، مقتل منظوم اهل بیت (ع)، زبان: فارسی.
 کتابشناسی: پانزده ترکیب‌بند و ابیاتی اندک در قالب مثنوی در رثای حضرت علی (ع)
 و حضرت فاطمه (س) و امام حسین (ع) و همچنین ترکیب‌بندی در جواب محترم.
 آغاز: بسمله، الاول فی رثاء مولانا و مقتدانا امیر المؤمنین علی بن ابی طالب (ع).
 ای چرخ این زمان نه ستمکار بوده‌ای تا بوده‌ای ستمگر و غدار بوده‌ای
 نوع خط: نسخ، کاتب: میرزا ابراهیم شیرازی، تاریخ کتابت: ۱۳۲۴ق. تعداد
 صفحه‌ها: ۸۶، (نسخه ش ۱۳).

۱۲. قاطع الوتین در ردّ طایفه بهائیه مضلین و اعداء شریعت خاتم‌النبیین

از: تفتی یزدی. محمدحسین بن عبدالغفور، شیخ (زنده در ۱۳۴۴ق)
 موضوع: اعتقادات، رد بهائیت، زبان: فارسی.
 کتابشناسی: کتاب مفصلی است در رد بهائیت که مؤلف آن را در سال ۱۳۴۲ق
 تالیف نموده است. در آخر کتاب اجازه‌های مؤلف از اساتیدش آمده، بدین ترتیب:
 اجازه اجتهاد و روایت سید محمدکاظم یزدی و در آخر آن تایید (مصطفی
 یزدی حائری و عبدالرضا تفتی) که صحت اجازه را و اینکه آن را با اصل
 اجازه مطابقت نموده‌اند آمده است.
 اجازه اجتهاد آخوند محمدکاظم خراسانی با تایید همان دو نفر.
 دستخط حسن موسوی حایری مبنی بر اینکه کتاب را مقابله و تصحیح نموده است.
 کاتب: حاج محمود بن مهدی تبریزی التّجفی، تاریخ کتابت: ۱۳۴۴ق، بمبئی، مطبعه: سپهر
 مطلع مظفری، تاریخ: هشتم ربیع الاول ۱۳۴۴ق، تعداد صفحه‌ها: ۳۹۲. (نسخه ش ۱۴).

۱۳. کشف القناع عن احوال الأقالیم والبقاع

مترجم: گلپایگانی اصفهانی. فخرالدین بن ابی‌القاسم (قرن ۱۴ق)
 موضوع: جغرافیا، زبان: فارسی.

کتابشناسی: ترجمه‌ای فارسی از کتاب *مرآة الوضیعة فی الكرة الارضیة* تالیف مستر کرنیلیوس فندیک امریکایی است. مؤلف در این کتاب در یک مقدمه و بیست فصل جغرافیای طبیعی و وصفی عالم را بیان نموده و برای هر قاره‌ای نقشه‌ای جغرافیایی ترسیم نموده است. فصل دهم این کتاب در باره ایران است و از ص ۹۸ شروع و تا ص ۱۰۷ ادامه می‌یابد.

در ص ۲۳ که نقشه آسیا را ترسیم نموده از خلیج فارس به نام خلیج عجم و از دریای عمان به نام بحرالعجم یاد کرده و در ص ۹۸ متن چند بار از خلیج فارس نام برده است. بمبئی، مطبعه: گلزار حسینی، تاریخ: ۱۸۵۲م، تعداد صفحه‌ها: ۲۲۱، تصاویر: چند نقشه جغرافیایی از قاره‌ها در بخش‌های مختلف کتاب رسم شده است. (نسخه ش ۱۶).

۱۴. حقیقت انسان یا شرح حال و مجموعه نظم نظام‌الدین

احمد سرنظامت جنگ بهادر

از: مفتون یزدی. فتح‌الله، حاجی (قرن ۱۴ق)

موضوع: تاریخ، شرح حال‌ها، ادبیات فارسی، دیوان‌ها، زبان: فارسی.
کتابشناسی: شرح حالی است که مفتون یزدی در آن احوال محمد نظام‌الدین احمد مخاطب به نواب سرنظامت بهادر وزیر امور خارجه حیدرآباد دکن را در سه باب و یک خاتمه، نوشته، با این عنوان‌ها:

باب اول: اسم و نژاد، هنگام طفولیت تعلیم و تربیت.

باب دوم: میلان طبع و اوصاف و اعمال و خدمات دولتی.

باب سوم: حج و زیارت.

خاتمة‌الذکر: مجموعه اشعار.

مؤلف در پایان کتاب گوید که نظام‌الدین در شاعری انگلیسی بسیار ماهر است لذا برخی اصطلاحات و استعارات انگلیسی را در شعر فارسی آورده است.

تاریخ کتابت: ذیقعدة الحرام ۱۳۶۷ق، حیدرآباد دکن، مطبعه: مشیرعالم پرس و چاپخانه زنده طلسمات، تاریخ: ۱۳۶۷ق، تعداد صفحه‌ها: ۱۴۴ صفحه، در ص ۲۸ و ۴۴ تصویر نواب نظام‌الدین و ص ۵۶ تصویر عمارت کوهستانی وی. (نسخه ش ۱۷).

۱۵. الرسالة الرّمضانية المسماة غرفة جنة (کتاب مذهبی فرقه داودیه).

موضوع: کتب مذهبی، زبان: عربی.

رساله‌ای است که مخصوص فرقه داودیه بوده و مؤلف آن را به نام ابو محمد طاهر سیف‌الدین نجل‌الدعی مولانا محمد برهان‌الدین تالیف نموده است. او در این رساله بعد حمد باری تعالی و حضرت پیامبر (ص) و آل طاهرینش چند خطبه از علی (ع) را آورده که اولین آن‌ها خطبه بی الف به نام خطبه موقه می‌باشد (آغازش: حمدت من عظمت منته و سبقت رحمته و تمت کلمته) بعد از آن کلماتی از المؤید هبه‌الله شیرازی را در فصلی آورده و بعد از آن کلماتی را از بزرگان اسماعیلیه آورده است. نام کتاب به حساب ابجد برابر با «غرفة جنة» ۱۳۴۳ می‌باشد که سال تالیف کتاب است. در پایان نسخه چاپ شده که «هذه مخصوصة للفرقة الداودية». و داودیه فرقه‌ای از اسماعیلیه می‌باشد.

توضیحات: چاپ سربی، تاریخ: اواسط رمضان ۱۳۴۳ق، تعداد صفحه‌ها: ۱۰۰. (نسخه ش ۱۸).

۱۶. دیوان حافظ شیرازی

از: حافظ شیرازی، محمد. شمس‌الدین (قرن ۸ق)

موضوع: ادبیات فارسی، دیوان‌ها، زبان: فارسی.

به خط شاعر و خوشنویس معروف ایرانی میرزا محمود حکیم شیرازی فرزند میرزای وصال شیرازی و شامل این بخش‌ها:

دیباچه، از محمد گلندام؛ قصائد؛ غزلیات؛ ترکیب‌بند؛ ساقی‌نامه؛ مقطعات؛ رباعیات؛ خاتمة‌الطبع به خط کاتب (وصال).

نوع خط: نسعلیق زیبا، کاتب: میرزا محمود متخلص به حکیم فرزند میرزای وصال شیرازی حسب خواهش آقا محمدباقر صاحب تاجر شیرازی. بمبئی، این نسخه چاپ دوم است که به صورت گراور از چاپ اول (که در سال ۱۲۷۷ق چاپ شده) در سال ۱۳۱۳ق در بمبئی در مطبعة جعفری به اهتمام سید علی محمد صاحب بن سید احمد تاجر قمی چاپ شده است. تاریخ: بیستم ربیع الاول ۱۳۱۳، تعداد صفحه‌ها: ۴۶۴ صفحه. (نسخه ش ۲۰).

۱۷. نخبہ

از: کلباسی، محمد ابراہیم بن محمد حسن (م ۱۲۶۲ق)
موضوع: فقہ شیعہ، دیوانہا، زبان: فارسی.
کتابشناسی: در این چاپ متن رسالہ عملیہ کتاب نخبہ حاجی کلباسی آمدہ و در حواشی آن فتوای شیخ انصاری با امضای «ض رہ» و میرزای شیرازی با امضای «میرزا ق» و سیداسماعیل صدر با امضای «آقای صدر دام ظلہ» چاپ شدہ و در صفحہ اول رونوشت تاییدیدہ سہ مرجع یاد شدہ منتشر شدہ است.
نوع خط: نسخ، بہ اہتمام: میرزا محمد ملک الکتاب، بمبئی، مطبع: دت پرساد، تاریخ: ماہ صفر ۱۳۱۸ق، تعداد صفحہہا: ۱۴۴. (نسخہ ش ۲۳).

۱۸. رسائل حجة الاسلام محمد غزالی

از: غزالی، محمد بن محمد. ابو حامد، حجت الاسلام (م ۵۰۵ق)
موضوع: فلسفہ و اخلاق، زبان: عربی.
کتابشناسی: شامل چہار رسالہ از آثار امام ابو حامد محمد غزالی، بدین اسامی:
۱. الجام العوام عن علم الکلام.
۲. المنقذ من الضلال.
۳. المضمون بہ علی غیر اہلہ.
۴. ترتیب الاوراد.
در نسخہ حاضر دو کتاب اول موجود است. نوع خط: نسخ، تعداد صفحہہا: ۹۶ (نسخہ ش ۲۴).

۱۹. ترجمہ حیات النفس فی حظیرة القدس

مترجم: حسن حایری عظیم آبادی
موضوع: اعتقادات، زبان: فارسی.
کتابشناسی: ترجمہ فارسی است از کتاب حظیرة القدس تألیف شیخ احمد بن زین الدین احسائی. در سہ صفحہ آخر نسخہ دو قصیدہ عربی آمدہ، با این مشخصات:

۱. قصیده عربی در وصف حضرت امیرالمؤمنین (ع) از شاعری ناشناخته.
آغاز:

من لی بعاصف شمالان یبلغنی   الی الّذی قیلقنی وینسانی
الی الّذی فرض الرحمن طاعته   علی البریة من جن وانسان

۲. قصیده عبدالباقی افندی، فی وصف ستر الّذی ارسل و عطا من الروضة المحمدیه
البقعة الموسویة علیهما آلاف التحیه.

آغاز:

وافتك یا موسی بن جعفر تحفة (هدیه خ ل)   منها یلوح لنا الطراز الاولی
رقمت علی العنوان من دیاجها   دیباجة الشرف الّذی لایجهل

نوع خط: نستعلیق، بمبئی، تاریخ: ۱۱ شعبان ۱۲۸۸ق، تعداد صفحه‌ها: ۱۷۶.
(نسخه ش ۲۶).

۲۰. مجموعه چند جزوه و کتابچه

موضوع: مختلف، زبان: فارسی و عربی.

در این مجلد چند جزوه و کتابچه با هم صحافی شده، که عنوان آن‌ها چنین است:

۱. قانون جدید تذکره رعایای دولت علیه ایران (قانون جدید تذکره پنج‌ساله ایران). کتابچه‌ای است در قانون تذکره رعایای دولت ایران که در جلسات ۱۲۹-۱۳۰ مجلس شورای ملی در تاریخ ۱۸ و ۲۰ به تصویب رسیده و از اول خرداد ۱۳۱۲ مطابق ۲۲ ماه می ۱۹۳۳م به موقع اجرا گذارده می‌شود و مدت آن پنج سال است. این قانون از شماره ۳۹۹۷ و ۴۰۰۰ روزنامه ایران اخذ شده است.

آغاز: قانون جدید تذکره رعایای دولت علیه ایران... فصل اول اطلاعات عمومی، ماده ۱ تذکره سندی است که از طرف مامورین صلاحیت‌دار برای تعیین تابعیت و اجازه مسافرت اتباع ایران به ممالک خارجه و اقامت در ممالک مزبوره یا مسافرت از خارجه به ایران داده می‌شود. (۸ ص).

۲. نظامنامه اطاق تجارت ایرانیان بمبئی (۸ ص).

۳. فهرست پست کارد عکسی ایران احمد قاسمی کمپنی (۲۶ ص). در این جزوه فهرستی از عکس‌های موجود از مناظر طبیعی و شخصیت‌های سیاسی و مذهبی و اجتماعی ایران برای فروش آلبوم تصاویر منتشر شده که از رهگذر اطلاعات تاریخی و نشان دادن علاقه‌مندی‌های اجتماعی ایرانیان در آن دوره بسیار حایز اهمیت می‌باشد. در کل این جزوه فهرست حدود ۴۰۰ تصویر ذکر شده است، چاپ هند، به خط سیددانش عکاس شیرازی در ۱۶ شوال ۱۳۲۹ق در مطبع مظفری.
۴. نظام‌نامه مبارکه انجمن اتفاق بمبئی، چاپ هند، بمبئی، مطبع مصطفوی، اول محرم سال ۱۳۲۶ق، در آخر این جزوه مهر انجمن اتفاق بمبئی بعد از چاپ زده شده است. (۸ ص).
۵. اوراق منشوره اعضای انجمن اخوت اسلامیة ایرانیان بمبئی در جواب اصفهانی و شرکاء یا سر برآوردگان ایرانیان بمبئی، چاپ هند، مطبعه خلافت بمبئی، اوائل ذیقعه ۱۳۴۳ق. (۲۴ ص).
۶. رهنمای خیر اثرخامه حاجی میرابراهیم تاجر شیرازی چینی مظفری بمبئی، جزوه‌ای در باره موقوفات ایرانیان شیعه بمبئی، که آمار دقیق تفصیلی از این موقوفات را ارائه و سپس پیشنهاداتی برای اداره و استفاده بهینه از آنها ارائه نموده است. هند، بمبئی، مطبعه مظفری، ۱۳۵۷ق، ۳۱ تیر (۱۶ ص).
۷. نظام‌نامه انجمن فتوت اثناعشری یزدیان بمبئی، چاپ هند، بمبئی، مطبع نادری، جمادی الاول ۱۳۴۴ق، به خط محمد عبدالرحیم حیدرآبادی. (۱۶ ص).
۸. شماره ۱۵ مجله النداء الامریکی، این مجله به عربی و در هر ۱۵ روز یک بار منتشر می‌شده و مکتب الانباء الحربیة للولايات المتحدة آن را در مطبعه فتاظ الجزیره در عدن منتشر کرده است. این نسخه ش ۱۵ آن و در ۱۵ مایو ۱۹۴۵م برابر با ۳ جمادی الثانی ۱۳۶۴ منتشر شده و دارای ۱۶ ص است با این مقالات: البترول العربی از اورلو تروسال، مندبو الولايات المتحدة فی مؤتمر سان فرانسسکو، نصیب مصر فی جهود الحلفاء الحربی تصریحات هامه لقتصل مصر فی نیویورک و الاستاذ محمود ابو الفتح.
۹. جزوه کانون ایرانیان بمبئی، هند، بمبئی، چاپخانه بمبئی، شامل اساسنامه این کانون (۱۲ ص).

۱۰. دستورالعمل انجمن عزاداران حسین(ع)، به اردو، در سال ۱۹۴۹م، (۱۶ ص).
 ۱۱. اعلامیه‌ای در یک صفحه به اردو با عنوان «منظورهی گزارش احوال واقعی» در سال ۱۳۷۴ق. (نسخه ش ۲۸).

۲۱. فتوح العرب وکنوز الأدب

مترجم: عبدالرحیم خان بن مرحوم محمدنی خان شیرازی
 موضوع: تاریخ و جغرافیا.
 زبان: فارسی نثر آمیخته به نظم.

کتابشناسی: ترجمه آزادی است از کتاب تاریخ ادیب فاضل مستر چمبر، که به انگلیسی نوشته بود و مترجم با «رعایت ایجاز و الفاظ متداوله ساده» به فارسی ترجمه نموده است. این کتاب مشتمل است بر «ذکر اجمالی از وضع مملکت اسپانیا و مراکش و استیلاء و دخول و خلافت اعراب در آن سرزمین و اشعاری از دانایی و توانایی و ظهور صنایع و علوم و بدایع در بدو اسلام از عرب‌ها و بیان مختصری از مشاهیر اعیان حکماء اسلام و یونان و کلمات و نصایح سودمند ایشان».

بعد از اتمام ترجمه کتاب، مترجم اشعاری از خود با تخلص «شعری» از ص ۱۲۰ تا ۱۳۱ آورده و پس از آن قصیده سیدیجی قرطبی را که در سقوط اندلس گرفتار شده و بعد آزاد شده را و این قصیده را درباره واقعه اندلس سروده در ص ۱۳۲-۱۳۵ آورده است. این قصیده بر وزن لامیه العجم و نونیه بوده و آغاز آن چنین است:

لکل شی اذا ما کان نقصان	فلا یغیر بطیب العیش انسان
هی الامور کما شاهدتها دول	من سرّه زمن سائتة ازمان

نوع خط: نستعلیق، کاتب: لطف‌الله بن محمدتقی الحسینی الانجوی متخلص به دانش عکاس شیرازی، در آخر کتاب آمده که به موجب قانون بیست و پنجم سال ۱۸۶۷م سرکار گورنمنت برجستری محفوظ و موکد گردیده احدی حق چاپ ندارد مگر به اذن و اجازه جناب مترجم، قیمت با جلد یک روپیه و بی جلد چهارده آنه، بمبئی، مطبعه: مطبع سعادت مطلع مظفری، تاریخ: ۲۷ شوال ۱۳۲۹ مطابق با ۲۱ اکتبر سال ۱۹۱۱ میلادی، تعداد صفحه‌ها: ۱۳۶. (نسخه ش ۳۲).

۲۲. ضوء نور الحق المبین فی الإعتصام بحبل الله المتین

موضوع: اعتقادات، کتب مذهبی فرقه داودیه.
کتابشناسی: کتاب مخصوص فرقه داودیه بوده و در انتهای آن مهر مخصوص آن فرقه به چشم می خورد. در آن کلماتی از حمیدالدین کرمانی، الداعی مؤید فی الدین، منصور ابی علی و دیگر سران اسماعیلیه نقل شده است.
چاپ سربى، به اهتمام: حسن علی ناصرالدین، بمبئی، مطبعه: مطبع برتس انديا، تاریخ: ۱۳۳۵ق، تعداد صفحه‌ها: ۲۰۱+۸ (نسخه ش ۳۳).

۲۳. دیوان ضیائی

موضوع: ادبیات فارسی، دیوان‌ها، زبان: فارسی.
از: حاجی میرزا محمد رشته‌الملقب به ضیائی
کتابشناسی: دیوان اشعار شاعر است که به ترتیب حروف قوافی از الف تا یاء تنظیم نموده، او در اشعار «ضیائی» تخلص می‌کند. دیوانش قریب دو هزار بیت است و همه به فارسی است.
آغاز: بسمله

دلا فناست سرآمد متاع دنیا را   مکن بهای فنایش بقای عقبی را
نوع خط: نسخ، کاتب: حسینعلی جهرمی، حسب‌الفرمایش حاجی شیخ
محمدصاحب تاجر شوشتری، بمبئی، مطبعه: مظفری، تاریخ: ۱۹ ربیع الاول سنه
۱۳۳۰ق. (نسخه ش ۳۴).

۲۴. تحفة الاریب فی ردّ علی أهل الصلیب

از: الشیخ عبدالله بن عبدالله ترجمان
موضوع: اعتقادات، رد بر مسیحیت، زبان: عربی.
کتابشناسی: مؤلف که از کشیشان مسیحی بوده با آشنا شدن با حقائق دین اسلام مسلمان شده و این کتاب را برای راهنمایی مسیحیان و نجات آن‌ها از تعصب و دین تحریف‌شده و اثبات نبوت حضرت محمد(ص) نوشته است. او کتابش را در سه فصل قرار داده با این عنوان‌ها:

الفصل الاول: في ابتداء اسلامى وخروجى من دين النصرانية الى الملة الحنيفية.
 الفصل الثانى: فيما اتفق لى في ايام مولانا امير المومنين ابى فارس عبد العزيز.
 الفصل الثالث: في مقصود الكتاب من الرد على دين النصارى في دينهم و ثبوت نبوة نبينا محمد(ص) بنص التوراية و الانجيل و سائر كتب الانبياء.
 مؤلف اين كتاب را در سال ۸۲۳ق تاليف نموده است. چاپ سربى.
 توضيحات: در صفحه اول آمده است: «قد دخل في ملكى في ج ۱ ۱۳۵۲ هجرى بمبئى محمد حسن التجففى»، محل چاپ: ذكر نشده ولى با قلم در صفحه اول نوشته شده: «چاپ بمبئى هند»، تاريخ: سنه ۱۲۹۰ق. تعداد صفحه‌ها: ۶۲. (نسخه ش ۳۵).

۲۵. زينة العباد و ذخيرة المعاد

از: شيخ زين العابدين بارفروشى مازندراني (م ۱۳۰۹ق)
 موضوع: فقه شيعه، رساله عمليه، زبان: فارسى.
 كتابشناسى: رساله عمليه مرحوم آيت الله شيخ زين العابدين مازندراني است كه براى عمل مقلدين خود ساخته است. در اين چاپ فرزند وى شيخ محمد حسين مازندراني كه ساكن هند بوده- فتاواى خود را در حواشى رساله با نشان «مح» درج و در اول نيز اجازه وى در عمل به اين رساله چاپ شده است.
 نوع خط: نسخ، كاتب: حاج ملا حسينعلى بن حاج ملا ابوطالب خوشنويس جهرمى، به اهتمام: حاجى شيخ على محمّاتى حايرى، بمبئى، مطبعه: گلزار حسيني، تاريخ: ۱۳۱۱ق، تعداد صفحه‌ها: ۱۲۰. (نسخه ش ۳۶).

۲۶. نتايج الأخبار

از: عيسى بن حسن آل شبير خاقانى
 موضوع: فقه استدلالى، زبان: عربى.
 كتابشناسى: فقه استدلالى است در احكام تجارت و معاملات.
 نوع خط: نسخ، كاتب: جواد بن عبدالغنى جهرمى، تاريخ كتابت: جمعه شوال ۱۳۲۵، به اهتمام: سيد محمدجواد نجفى شيرازى به درخواست حاج محمد بن حسن

جشی بحرانی، با تصحیح سید محمد بحر العلوم قزوینی، بمبئی، ۱۳۲۶ق، تعداد صفحات: ۱۸۲ (نسخه ش ۳۷).

۲۷. خطبه صدارت حاج میرزا هاشم تاجر اصفهانی ناظم التجار در اجلاس نورد هم آل ایندیا شیعه کالفرنس در پتنه منعقدہ در ۲۰ و ۲۱ و ۲۲ جمادی الثانی ۱۳۴۵ق برابر با ۲۶ و ۲۷ و ۲۸ دسامبر ۱۹۲۶م کتابشناسی: خطابه‌ای که حاج میرزا هاشم تاجر اصفهانی ناظم التجار در اجلاس نورد هم آل ایندیا شیعه کالفرنس در پتنه ایراد نموده است. لازم به ذکر است که وی رئیس این کنفرانس بوده و در سخنرانی خود تاریخ و اوضاع شیعیان هند را بیان نموده و خطابه ایشان دارای اطلاعات سودمندی در این زمینه است. در پشت صفحه عنوان تصویر عمارت دارالاقامه مدرسه آل ایندیا شیعه یتیم‌خانه در لکهنو و در آخر کتاب تصویر موجوده ایتام آل ایندیا شیعه یتیم‌خانه آل ایندیا شیعه یتیم‌خانه لکهنو.

بیانیه رئیس الوزرای ایران (حسن بن یوسف) در اعتراض دولت ایران به اعمال وهابی‌ها در بقیع منتشره در اول تیر ۱۳۰۵ش، در ص ۲۴-۲۶ ضمیمه شده است. نوع خط: نستعلیق، بمبئی، مطبعه: جهانگیر علوی پریس بلاسس رود، تاریخ: ۱۳۴۵ق، تعداد صفحات: ۳۶. (نسخه ش ۳۸).

۲۸. الشریف الرضی محمد بن الحسین الموسوی

از: الشیخ عزیزالله العطار

موضوع: تاریخ، شرح حال، زبان: عربی.

کتابشناسی: رساله کوتاهی است که به مناسبت هزاره نهج البلاغه درباره مؤلف

آن سید شریف رضی نوشته شده است.

چاپ: سربی، حیدرآباد، مطبعه: مطبعه عزیزیه، تاریخ: ۱۴۰۱ق/۱۹۸۱م، تعداد

صفحات: ۳۸ (نسخه ش ۳۹).

۲۹. رساله راه راست یا دو کلمه حق‌گویی

از: شیخ عبدالباقی مخبر سیار

موضوع: علوم سیاسی، زبان: فارسی.

کتابشناسی: رساله مفصلی است در انتقاد از اوضاع سیاسی اجتماعی فرهنگی و مذهبی ایران و عدم توسعه آن در این زمینه‌ها مانند کشورهای مسیحی. مؤلف این رساله را در دوران مشروطیت در صفر سال ۱۳۲۷ق تالیف نموده و از دو کتاب معنی آزادی چیست نگارش جناب ملا عبدالرحیم طالباف و یک کلمه نگارش جناب میرزا یوسف‌خان تبریزی یاد نموده و مطالبی را نقل کرده است. او نام واقعی خود را ذکر نکرده و نامی که بر کتابش نوشته نام مستعار وی می‌باشد.

آغاز: دیباچه: یکی از محرّرين بزرگ اروپا می‌گوید:

هر وقت در صدد نوشتن چیزی بر می‌آیم... تاکنون نوشتن رسالات سیاسی در ایران رایج نبوده و شاید این صحیفه بعد از رساله معنی آزادی چیست نگارش جناب ملا عبدالرحیم طالباف و یک کلمه نگارش جناب میرزا یوسف‌خان تبریزی سومین رساله‌ای است که در امور سیاسی ایران بحث می‌کند.

چاپ: سربی، تاریخ کتابت: ۱۳۲۷ق، به اهتمام: مؤلف، در صفحه عنوان نوشته شده: «از حکم و اهتمام مؤلف مصطفایی اسئیم پریس طبع گردید»، تاریخ: صفر ۱۳۲۷ق، تعداد صفحات: ۵۲ (نسخه ش ۴۱).

۳۰. سرّالعالمین وکشف ما فی الدارین یسمی بالسرّ المکنون

از: امام ابوحامد محمد غزالی

موضوع: اعتقادات، زبان: عربی.

آغاز: بسمله. الحمد لله الاول فی ربوبیته والقدیم فی ازلیته والحکیم فی سلطنته والکریم فی عزته.

نوع خط: نسخ، کاتب: عبدالظیم طالقانی، تاریخ کتابت: سال ۱۳۱۴ق، به اهتمام: میرزا محمد ملک‌الکتاب.

توضیح: در آخر کتاب کاتب عنوان نموده که این نسخه را از روی نسخه خط مؤلف که در کتابخانه خدیویه بوده نوشته است، تمامی صفحات جدول محرر، صفحه‌های فرد رکابه‌دار. بمبئی. مطبعه: سامسی پرس، تاریخ: ۱۳۱۴ق، تعداد صفحات: ۱۴۳. (نسخه ش ۴۲).

۳۱. دبستان انشاء ابتدایی

مؤلف گویا: موبد شاه بهرام موبد شهروین

موضوع: ادبیات فارسی، کتاب درسی آموزش نامه‌نویسی اداری و حکومتی. کتابشناسی: کتاب آموزشی است که برای آموزش فارسی برای ایرانیان مقیم بمبئی تألیف شده و اغلب در مدارس زردشتیان ایرانی‌نژاد مورد استفاده قرار می‌گرفته است. در پایان کتاب در ۱۲ صفحه فهرستی از زردشتیان که این کتاب را خریداری و به مدارس ایران و معارف عمومی زردشتیان نیاز نموده‌اند ذکر شده است. مؤلف در مقدمه کتاب مدح بلیغی از رضاخان پهلوی نموده و در اول کتاب نیز عکس وی و ولیعهدش شاپور درج گشته و قصیده مفصلی از مؤلف در ۵ صفحه با عنوان اقبال ایران ضمیمه شده است.

نوع خط: شکسته نستعلیق، کاتب: میرزا محمد شیرازی کاتب حسین‌زاده. تاریخ کتابت: اول شهریور ۱۳۰۸ش، به اهتمام: پرنتر محمداحمد، بمبئی، مطبعه: مصطفوی، تاریخ: ۱۳۰۸ش، تعداد صفحات: ۲۰۰ + ۱۲ (نسخه ش ۴۳).

۳۲. جذوات

موضوع: حکمت نظری، زبان: فارسی، مؤلف: ناشناخته. کتابشناسی: کتابی است در علم حروف و خواص آن، مؤلف کتابش را در دو بخش قرار داده، بخش اول به عنوان مقدمه تا شامل دوازده جدوه بوده و تا ص ۱۱۶ این چاپ را در بر می‌گیرد بخش دوم با عناوین میقات که بدون شماره بوده و تا آخر کتاب ادامه می‌یابد.

آغاز: کو عشوه‌ای ز ابروی همچون هلال تو.

شهر: بمبئی، ۱۳۰۲ق، تعداد صفحات: ۲۰۰. (نسخه ش ۴۵).

۳۳. توضیح المآرب فی احکام اللھی والشوارب

از: سید عبدالله مجتهد بلادی ساکن بندر بوشهر

موضوع: فقه شیعه، زبان: فارسی.

کتابشناسی: رساله کوتاهی است در احکام تراشیدن ریش و سبیل. مؤلف در آن به صورت استدلالی در ده مآربه بحث نموده است.

المأربة الاولى: دیباچه رساله.

المأربة الثانية: در مقدمه رساله.

المأربة الثالثة: در اینکه احادیث مرجع احکام اند.

المأربة الرابعة: در مدارک احکام.

المأربة الخامسة: در استدلال به کتاب خداست.

المأربة السادسة: در اشاره به سنت در این باب.

المأربة السابعة: در اشاره به اجماع است.

المأربة الثامنة: در اشاره به عقل.

المأربة التاسعة: در ذکر احادیث خاصه و در این چند فصل است.

المأربة العاشرة: در ذکر احادیث عامه.

آغاز: بسم الله الحمد لله الذي جعل اللحية زينة الرجال وهي فهم علامة الكمال وزين.

کاتب: الشیخ محمد عبدالحکیم معروف به معجز رقم. تاریخ کتابت: جمعه ۱۹

جمادی الاول سال ۱۳۴۲ق، به اهتمام: به مباشرت آقا میرزا کریم تاجر شیرازی

حسب الفرمایش آقاعلی صاحب فرزند حاجی علی اکبر تاجر کازرونی.

توضیح: در صفحه آخر نسخه آمده است:

شایع نمود جناب مستطاب عمدةالتجار آقای آقاعلی صاحب خلف

مرحمت پناه حاجی علی اکبر تاجر کازرونی طاب ثراه در بندر بوشهر خلیج

فارس، و در مطبع خورشید مطلع مظفری واقع در نمرة ۱۵/۱۹ میرزا علی

استریت عمر کهادی بمبئی۔ به مباشرت آقا میرزا کریم تاجر شیرازی به

حلیه طبع آراسته گردید به تاریخ ۲۴ شهر جمادی الاولی سنه ۱۳۴۳ق.

بمبئی، مطبعه: مطبع خورشید مطلع مظفری، تاریخ: ۲۴ جمادی الاولی ۱۳۴۳ق،

تعداد صفحات: ۷۲. (نسخه ش ۴۷).

۳۴. تعلیقه الروضة البهية في شرح اللمعة الدمشقية

از: المفتی سید محمدعباس الموسوی الشوشتری الجزائری

موضوع: فقه شیعه، زبان: عربی.

کتابشناسی: تعلیقه‌ای که مؤلف بر برخی از بخش‌های کتاب الروضة البهية في شرح اللمعة الدمشقية شهید ثانی نوشته است.

آغاز: بسمله. الحمد لله المتعالی عن الادراک البشري والداعی الى الشرع المحمدی.

لکهنو، مطبعه: نورالمطابع، تاریخ: ۱۳۳۶ق، تعداد صفحات: ۱۰۰ + ۲۶. (نسخه ش ۴۹).

۳۵. آیات الولاية وبرهان الهداية في إثبات خلافت ولي الله مطلق

از: محمد بن محمدرفیع شیرازی معروف به ملک‌الکتاب

موضوع: اعتقادات، زبان: فارسی.

کتابشناسی: مؤلف در این کتاب ولایت اهل بیت (ع) را با ذکر احادیثی از شیعه و عامه در ذیل هر آیه اثبات نموده است و کتاب را به مشیرالدوله حاج میرزا محسن خان صدر اعظم دولت ایران تقدیم داشته است.

آغاز: بسمله. ستایش و سپاس خداوند یگانه بی مثل و همتایی را سزااست که

بقدرت کامله.

شهر: بمبئی، مطبعه: چاپخانه دت پرساد، تعداد صفحات: ۱۱۲. (نسخه ش ۵۱).

۳۶. برهان المتعه

از: سید ابوالقاسم بن حسین نقی رضوی قمی

موضوع: فقه شیعه، زبان: فارسی.

کتابشناسی: رساله مفصلی است در مسائل نکاح متعه که مؤلف آن را در دو باب (۱) در اثبات متعه بفریقین، ۲. در احکام متعه) و هر باب در نه فصل تالیف نموده است. او احکام فقهی این رساله را مطابق با فتاوی میرزا محمدحسن شیرازی ذکر کرده است.

آغاز: الحمد لله الذي ان متّع المتمتعين في الدنيا والدین ونشكره على لمع احکام

التمتع ونص عليه في محکمات کتابه المبين.

شهر: لاهور، مطبعه: نیو امپیریل پریس، تاریخ: محرم سنه ۱۲۹۵ ق، تعداد صفحه‌ها: ۷۷. (نسخه ش ۵۲).

۳۷. تاریخ ماوراءالنهر

از: معتمدالسلطان محمدتقی خان متخلص به حکیم صاحب گنج دانش
موضوع: تاریخ، زبان: فارسی.
کتابشناسی: رساله کوتاهی است در تاریخ آسیای مرکزی (ماوراءالنهر).
آغاز: بسمله. الحمد لله الذي جعل الارض قراراً وجعل خلالها انهارا.
مبئی، تاریخ: ۱۳۱۰ ق، تعداد صفحه‌ها: ۵۴. (نسخه ش ۵۳).

۳۸. دیوان فیضی فیاضی

نام مؤلف: ابوالفیض فیضی فیاضی ملک الشعراى دربار اکبری (م ۱۰۰۴ ق)
موضوع: ادبیات فارسی، زبان: فارسی.
کتابشناسی: دیوان اشعار شاعر است شامل غزلیات (۳۳۱ غزل)، رباعیات و قطعات و یک قصیده در توحید و ثنای حضرت باری عز اسمه در حدود ۱۴۰ بیت، با این مطلع:

یا ازلی الظهور یا ابدی الخفا   نورک فوق النظر حسنک فوق الثنا
نور تو بینش‌گداز حسن تو دانش‌گسل   فکر تو اندیشه‌گاه کنه تو حیرت‌فزا
مبئی، مطبعه: نول کشور، تعداد صفحه‌ها: ۱۲۲. (نسخه ش ۵۴).

۳۹. سلطان الرسائل في علوم التوحيد والمسائل

از: عبدالرحمن بن یوسف مخاطب به سلطان العلماء
موضوع: اعتقادات، زبان: عربی.
کتابشناسی: مؤلف که از اهل سنت بوده در این رساله ابتدا مسائل اعتقادی را در توحید و جبر و اختیار و قضا و قدر آورده و در بخش آخر کتاب به محاجه با شیعیان در مسئله ولایت پرداخته است.
آغاز: بسمله. الحمد لله المتعالی بجلاله احدیته عن مشابهة الاعراض والجواهر.

مبئی، مطبعہ: مطبع سورتیہ بہ مدیریت مدیر محمد مظہر خان، تاریخ: ۱۳۳۹ ق،
تعداد صفحہ ہا: ۴۷. (نسخہ ش ۵۴).

۴۰. الحاشیۃ علی شرح العقائد العضدیۃ

موضوع: اعتقادات، زبان: عربی.

در این کتاب سه حاشیہ عربی بر شرح عقائد عضدیہ ملا جلال دوانی چاپ شدہ
است. با این مشخصات:

۱. حاشیۃ تکمیلیہ بر تتمۃ الحواشی

از: آخوند ملا محمد یوسف قرہ باغی

کتابشناسی: آخوند ملا محمد یوسف قرہ باغی بار اول بر شرح عقائد عضدیۃ
جلال الدین بن اسعد صدیقی دوانی نوشتہ کہ بہ حواشی خانقاہی یا حواشی آخوند
یوسف معروف است. بعد از آن وی بر آن تتمہ ای نوشتہ کہ بہ نام تتمۃ الحواشی فی
ازالۃ الغواشی معروف است. قرہ باغی پس از آن بر تتمۃ الحواشی خود حاشیہ نوشتہ
و نام آن را حاشیۃ تکمیلیہ بر تتمۃ الحواشی نہادہ کہ رسالۃ حاضر می باشد.

۲. حاشیۃ مولوی فخرالدین بر حاشیۃ خانقاہی (۹۶ ص)

از: مولوی محمد فخرالدین

کتابشناسی: حواشی کہ مؤلف بر حاشیۃ محمد بن محمد جان قراباغی محمد شاہی
بر کتاب شرح عقائد عضدیۃ جلال الدین بن اسعد صدیقی دوانی نوشتہ، و همچنین
تتمۃ الحواشی وی، نوشتہ است.

۳. موضع التتمہ (۱۴۳ ص)

از: سید محمد خواجہ بن سید احمد خواجہ ملقب بہ عبدالباقی خواجہ معروف بہ
میرک خواجہ اعلم

کتابشناسی: حاشیہ ہایی است کہ مؤلف با عناوین «قولہ - قولہ» بر کتاب
تتمۃ الحواشی نوشتہ است. این اثر را مؤلف بعد از اثر دیگر خود موسوم بہ سنبلستان
نوشتہ است.

کاتب: ملا آخوند ساکن مدرسه ترسوغان. محل چاپ: ازبکستان، بخارا، مطبعه: کاکان، تاریخ: ۱۳۲۴ق. تعداد صفحه‌ها: ۹۵+۹۶+۱۴۳. (نسخه ش ۵۵).

۴۱. سلسبیل

از: میرزا ابوالحسن اصطهباناتی

موضوع: اعتقادات، زبان: فارسی.

کتابشناسی: کتابی است در اعتقادات شیعه به روشی مخصوص خود مؤلف. او این کتاب را به درخواست شیخ الاسلام شیخ محمدباقر شیرازی تالیف نموده و در مقدمه در بیان وصف کتاب خود چنین می‌نویسد:

واشارت فرمود که نسخه‌ای مؤلف سازد و کوخه‌ای مرصّف آرد که جامع باشد مر خلاصه اقوال حکماء متاهلین شامخین و اذواق عرفاء متدینین راسخین در تحقیق شجره طیبه وجود و تحقق دائره وسیعه کون و تقرر رتقا و فتقا و جمعا و فرقا نزولا و عروجا و نشوا و رجوعا و حاوی باشد مر لباب اصول دین و اسرار الحق المبین و حائز باشد مر رموز آیات قرآنیه و کنوز انوار فرقانیه و شامل باشد مر اخبار اهل بیت نبوت و ولایت و آثار خاندان علم و حکمت... و ما این کتاب را به سلسبیل موسوم ساخته و به شطوط و انهار و به جداول و سواقی مرتب و مقسوم داشته.

آغاز: بسمله. تبارک الّذی بیده الملک وهو علی کل شیء قدیر واحاط بکل شیء علما.
کاتب: احمدعلی نیریزی، تاریخ کتابت: چهارشنبه ۲۷ جمادی الثانی ۱۳۱۲ق.
مبئی، مطبعه: ناصری، تاریخ: ۲۷ جمادی الثانی ۱۳۱۲ق، تعداد صفحه‌ها: ۴۱۶.
(نسخه ش ۵۶).

۴۲. دیوان مخفی

از: زیب‌النساء بیگم متخلص به مخفی

موضوع: ادبیات فارسی، زبان: فارسی.

کتابشناسی: دیوان اشعار زیب النساء بیگم دختر اورنگ زیب محی الدین عالمگیر
غازی متخلص به مخفی است.
آغاز: بسمله.

ای ز ابر رحمت خرم گل بستان ما گفتگوی حرف عشقت مطلع دیوان ما
لکنهو، مطبعه: مطبع منشی نولکشور به سرپرستی منشی بشن نراین صاحب
بهارگو مالک مطبع، تاریخ: جولای ۱۹۲۹م. تعداد صفحه‌ها: ۲۱۸+۸. (نسخه ش ۵۷).

۴۳. ابطال التناسخ

از: حاج شیخ محمدرضا بن محمدجعفر طهرانی نجفی
موضوع: اعتقادات، زبان: فارسی.
کتابشناسی: رساله مفصلی است در رد تناسخ، که مؤلف آن را در روز دوشنبه
۱۷ رجب ۱۳۰۷ق به پایان رسانده است.
آغاز: بسمله. الحمد لله المبدع نسخ الموجودات بالفاظها ونفوسها وموادها ادلاء
علی وحدانیتته وبعد فیقول الاثم الاحقر محمد رضا بن محمد جعفر.
کاتب: میرزا علی اکبر شیرازی، به اهتمام: محمدجعفر بن حاج عطاءالله صاحب
تاجر مازندرانى کشمیری بمبئی، مطبعه: دت پرساد، تاریخ: ذیحجه الحرام ۱۳۱۰،
تعداد صفحه‌ها: ۷۲. (نسخه ش ۵۹).

۴۴. مفتاح لسان العرب لمدارس العلم والأدب

از: محمدحسین بن مسعود انصاری ملقب به مصباح السلطنه
موضوع: آموزش زبان عربی، زبان: فارسی و عربی.
کتابشناسی: مؤلف که مدتی مامور ایران در بندر طریزون بود در آنجا کتابی به
فرانسه و فارسی نوشته و به چاپ رسانیده و پس از آن به سمت جنرال قونسولگری
دولت ایران در بمبئی مامور گردید و این کتاب را برای آموزش عربی
به فارسی‌زبانان نوشت ولی موفق به چاپ آن نشد. بعد از او فرزندش

محمدعلی انصاری آن را تنظیم و به چاپ رسانده و خاتمه‌ای در دو صفحه بر آن نوشته است. در صفحه آخر فهرست کتب تالیفی مؤلف آمده است.
 آغاز: بسمله. الحمد لمن له الحمد كما هو اهله ومستحقه.
 کاتب: میرزا داود شیرازی، به اهتمام: محمدعلی انصاری فرزند مؤلف. بمبئی، مطبعه: دت پرساد، تاریخ: ۱۳۱۲ق، تعداد صفحه‌ها: ۱۰۰. (نسخه ش ۵۹).

۴۵. سراج المحتاج

از: حاج ملا فتح‌الله وفایی شوشتری
 زبان: فارسی، موضوع: عرفان، سیر و سلوک.
 کتابشناسی: رساله کوتاهی است به نظم و نثر که وفایی برای یکی از دوستان سالک خود که قبلاً در «سیر هم‌قطار و به مسلک اهل سلوک و عرفان قدم عزم با هم استوار» داشتند، در عرفان و سیر و سلوک نگاشته است. این رساله بدون فصل و باب می‌باشد.
 آغاز: بسمله.

ای دلا منزل فراتر برکن از این خاکدان غیر قرب دوست دیگر هیچ باشد خاک دان
 کاتب: محمدجواد کشمیری، به اهتمام: حاج میرزا عطاءالله صاحب بن آقا میرزا ابوطالب مازندرانی الکشمیری حسب‌الامر حاج سیدمحمد الجزایری الشوشتری.
 بمبئی، مطبعه: داود میان، تاریخ: ۱۲۹۴ق، تعداد صفحه‌ها: ۴۰. (نسخه ش ۶۱)

۴۶. دو اثر از دارای شیرازی

از: احمد بن الحاج محمدحسین بن الحاج محمدتقی بن الحاج احمد کازرونی متخلص به دارا
 موضوع: ادبیات فارسی، زبان: عربی.
 ۱. دریای دانش
 زبان: فارسی منظوم.

کتابشناسی: رساله کوتاهی است در وعظ و پند و اندرز که مؤلف بعد از مراجعت بار سوم خود از عراق عثمانی به هند آمده و این رساله را در مخاطبه با نفس خود به نظم و نثر در سال ۱۲۹۷ ق نوشته است.

آغاز: بسمله:

حمد بی حد حضرت حق را که از لطف عمیم کرده اسباب شرف بهرم مهیا سر به سر

۲. کوه بینش در شرح ابیات دیوان حافظ

رساله کوتاهی است به فارسی در شرح ابیاتی از غزلیات حافظ شیرازی.

آغاز: بسمله. الحمد لله الذی لیس کمثله شیء وهو الملک المتان.

کاتب: میرزا ابراهیم شیرازی. بمبئی، مطبعه: مظفری، تاریخ: ۱۳۲۴ ق، تعداد

صفحه‌ها: ۴۸+۴۸. (نسخه ش ۶۲).

۴۷. رساله التوحید

از: الشیخ محمد عبده

موضوع: اعتقادات، زبان: عربی.

آغاز: بسمله. الحمد لله رب العالمین الرحمن الرحیم.

نوع خط: نسخ، کاتب: عبدالودود السّوادی.

توضیحات: با مقدمه محمد رشید رضا حسینی صاحب مجله المنار، فککا.

محل چاپ: کشور: پاکستان، شهر: پیشاور، مطبعه: نورانی کتابخانه، تاریخ: ۱۳۸۲ ق

مطابق با ۱۹۶۳ میلادی، تعداد صفحه‌ها: ۲۰۸. (نسخه ش ۶۳۹).

۴۸. مثنوی همای و همایون

از: خواجوی کرمانی

موضوع: ادبیات فارسی، منظومه‌ها.

آغاز: بسمله.

به نام خداوند بالا و پست که از هستیش هست شد هر چه هست

بمبئی، مطبعه: گلزار حسنی، تاریخ: ۱۳۰۲ ق، تعداد صفحه‌ها: ۲۹۶. (نسخه ش ۶۴).

۴۹. میزان التعليم (دوره اول)

از: شیخ عبدالکریم صاحب معلم مدرسه سعادت بوشهر
موضوع: ادبیات فارسی، کتاب درسی.
کتابشناسی: کتاب درسی فارسی است شامل ۴۶ درس کوتاه.
آغاز: بسمله. بر دانشمندان بصیر و واقفان خبیر مخفی و پوشیده نیست که تکمیل
مراتب انسانیت.

کاتب: میرزاعلی شیرازی، به اهتمام: آقا میرزا علی نقی شیرازی مشهور به چینی
مالک مطبعه مظفری، بمبئی، مطبعه: مطبع مظفری، تاریخ: ۱۳۳۰ق، تعداد صفحه‌ها:
۸۰. (نسخه ش ۶۵).

۵۰. فرائد النفیسه

از: عیسی بن حسن آل شبیر الخاقانی ساکن محمره (خرمشهر)
موضوع: فقه شیعه، نماز جمعه و حج، زبان: عربی.
کتابشناسی: مجموعه مسایل فقهی است از مؤلف، که در آن ابتدا مسائل نماز
جمعه در ص ۱-۲۶ بحث نموده و بعد از آن مناسک حج را ذکر کرده است. این در
این بخش ابتدا در ده فصل در اصول دین بحث نموده و پس از آن احکام حج را و
در ادامه اعمال مستحبه مکه و مدینه و زیارات آن را و در آخر دعای ندبه را آورده
است. مؤلف این رساله را به درخواست شیخ خزعل نگاشته است.
آغاز: بسمله. الحمد لک اللهم اجمعنا علی الحق والهدی و ارفعنا عن الانام وموجبات.
به اهتمام: شیخ محمد مهدی محلاتی بن حاج شیخ علی محلاتی و به دستور حاج
صالح بن مرحوم حاج محمد علی بحرانی. بمبئی، مطبعه: مظفری، تاریخ: شوال المکرم
۱۳۲۳، تعداد صفحه‌ها: ۲۰۴. (نسخه ش ۶۶).

و آخر دعوانا ان الحمد لله رب العالمین
(ادامه دارد)

نمونه تصاویر

۶۶

کتابهای قلمی فارسی

نمبر	اسم کتاب	مؤلف	مترجم	تقدیر	قیمت پایه روپی
۱	لغات عالمگیری دارای بیش از دو هزار صفحه بقطع بزرگ			۱	۳۵۰
۲	فرهنگ معین الفضلا بیش از یک هزار صفحه بقطع بزرگ خوشخط			۱	۱۲۰
۳	لغات سروری المومنین معجم الفریس سروری در ۲ جلد بقطع بزرگ خط خوب ص ۵۶ چاپ نشد			۲	۵۰۰
۴	کلیات حکیم قآنی با خط بسیار خوب			۱	۱۰۰
۵	شارستان چهارمین ص ۳۷			۱	۵۰
۶	دیوان فوق الدین احمد الیزوی نایاب چاپ نشد			۱	۱۰۰
۷	تختیاج العجم تألیف سید حسین شاه المتخلص تحقیق ص ۵۶ چاپ نشد			۱	۷۵
۸	کتاب قواعد کلامی ای چندین رساله در علم معانی کاغذ رنگین خوشخط			۱	۷۵
۹	خطبه کتاب نوزس ظهوری			۱	۱۵
۱۰	تحقیق الاصطلاحات کمرخوذه			۱	۱۰
۱۱	الجزا اول دیوان دوم سراج الدین المتخلص بزرگ و کبرآبادی فارسی قلمی			۱	۱۰
۱۲	قاصد برهان تألیف غالب قلمی			۱	۱۰
۱۳	ترجمه کتاب جهلا ندوک شام بیسید از کتاب مینود			۱	۲۰
۱۴	۲۵ قطعات قلم خوشخط ترین نو بسندگان هر علم بر هر قطعه			۱	۵

نسخه ش ۴ (ص ۶۶) فهرست نسخ خطی فارسی عرضه شده برای فروش با قیمت هر یک

صورت اجازة نامہ

۳۸۱

ثم لا يخفى انه قد اجازني جمع من العلماء الأعلام وفقراء الكرام و
 اسانيدى العظام لفظاً وكتباً لكن احببت ان اكتب صوت اجازة
 سيدنا و اسانادنا الأعظم ظهير الملة والدين فخر العلماء والمجاهدين
 وافضل الفقهاء والمحققين حجة الاسلام والمسلمين محمد بن محمد بن
 الرقاد ومشرق تسمى السيادة والتعادة عزة العترة الطاهرة
 وعده الفرقة الناجية سيدنا ومولانا اقا سيد محمد كاظم الخفجي
 اليزدي على الله مقامه وصوته اجازة اسانادنا الأكبر عماد العلماء
 الراشدين ملاذ الاسلام والمسلمين حجة الله على الخلائق احمدين
 فخر المحققين والمدققين ابي الله في العالمين اعني مولانا اخوند ملا
 محمد كاظم الخراساني الخفجي طاب ثراه ليكونا من الشاهدين وكهانه
 شرقاً وغرباً والحمد لله رب العالمين صوت ما نمضه سيدنا ومولانا
 بحضرة
 بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ الشَّيْفِ
 الحمد لله المنطوق المتان الذي خلق الانسان وعلمه البيان والصلوة
 والسلام على محمد سيد الانس والجان الذي انزل عليه القران
 وعلى اله الذين هم للاسلام دعائم وللاركان واللغة على اعدائهم
 اهل النقي والطغيان واصحاب الحسرة والخسران وبعدهم من
 من الله سبحانه الجبهة والطاقة العظيمة العميقة وجود العلماء في
 كل عصر وزمان وبقاؤهم في كل وقت واوان لا فاضل محمود والدين
 وتبدي الشرح المبين وحفظه عن الخطا والخطل ومبانيه عن الزبغ
 والزلل واظهار معالم الاسلام وبيان مفروضات الاحكام و
 تبيين الحلال والحرام لتبقى الطريقة القومية محفوظة من الانقسام
 والشريعة المستقيمة مصونة عن التفتت والاضلال ولهذا خصهم بحمل الذكر
 وحزب الانعام وفضل ملازمهم على دماء الشهداء من بين سائر الانام

وجعل

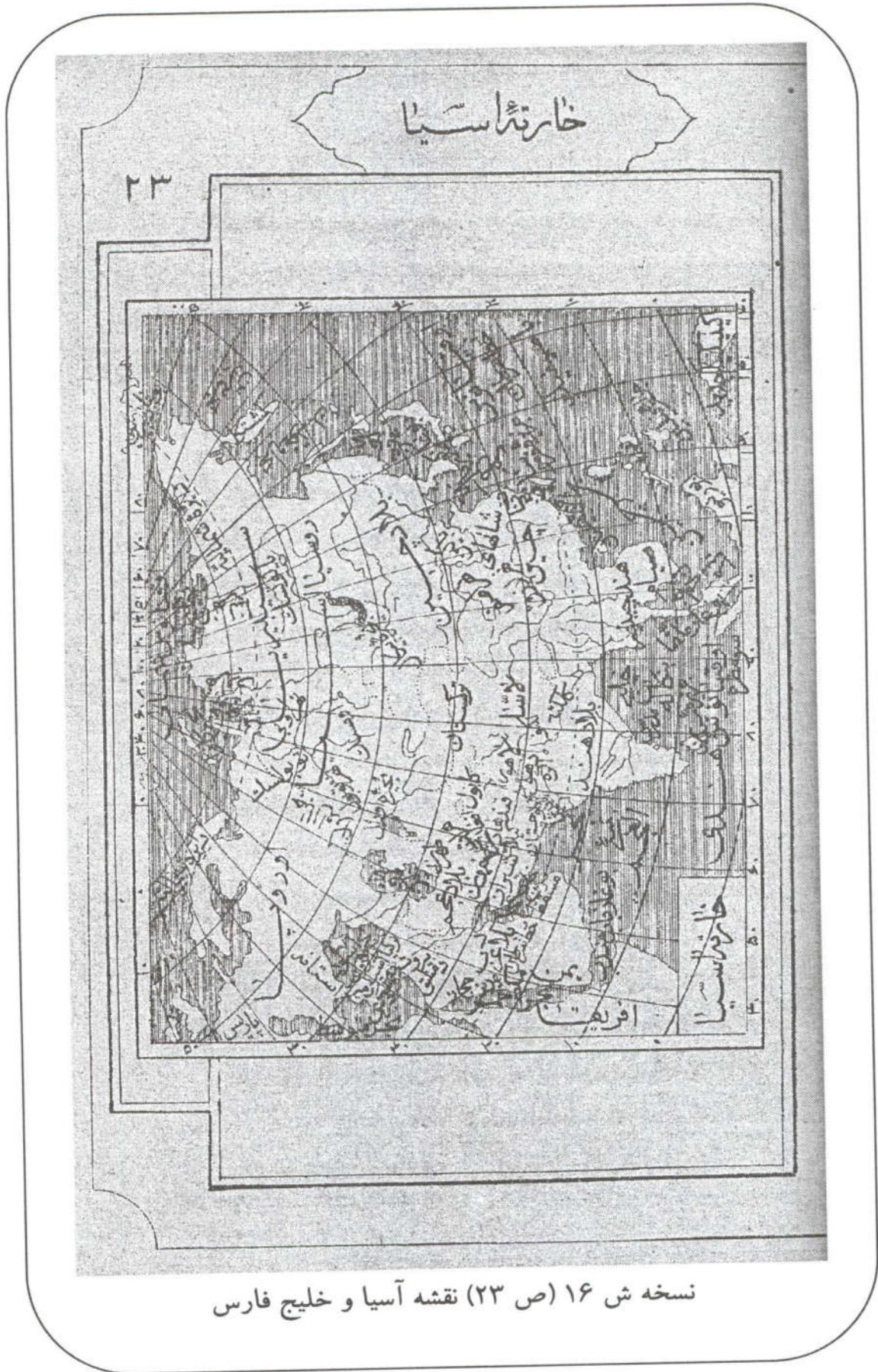
صور اجازہ نامہ

۳۸۹

وجعل الرزق عليهم كاتر عليه والقبول منهم سببا للزلفى لديهم
 من الله نعم عليه بالانلاك في نظمهم والاخطاط في سمطهم العالم
 العامل والفاضل الكامل قدق العلماء الاعلام واسوع الفضلاء
 الكرام المهذب الصفى والمولى الوفى ذوالفهم الكاف والفكر الصفا
 حليف الورع والنقى والنفى الفضل والتمى صاحب الذهن الوفا
 والفهم التقاد اعنى الولد الروحاني والجزر الصمداني الخالي عن
 الرزين والشين الشيخ محمد حسين البرزدي بن المرجوم المبرود الحاج
 عبدا للغفور وفقه الله نعم نعم الدارين وجباه بما تقر به العين
 فانه قد بذل جهلك واستفرغ وسعه في تحصيل هذا المقام والوصول
 الى هذا المرام وقد وصل بحمد الله الى غاية السداد وصار من اهل
 الاستنباط والاجتهاد وله الفوق على فهم العقول والمنقول و
 الاعداد على يد الفروع الى الاصول وعليه العمل بما استنبط من
 ادلة الاحكام وعلى العوام الرجوع اليه في تحصيل الحلال والحرام
 فليحمد الله على هذه الموهبة الجزيلة والمربية العلية الجليلة ولما
 استجاز منه طلب الاخطاط في سلك الرواة الاعلام والانتظام
 في سمط حملة الاحكام اجزئان بروى عنى كلما سمع يتهى او حفظ
 عنى مما قرأه وسمعه من مشايخ العظام واساتيدى الفخام و
 اوصيته بملازمة التقوى والاجتهاد في جميع امور وان لا ينكأ
 من الدعاء واسئل الله سبحانه ان يعصمني وآباه عما هو جت خطره
 يوفقنا للتجاني عن دار العز و الانابة الى دار الخلود حق العبد
 محمد كاظم الطباطبائي البرزدي عفى الله عنه رحل خانة الشرف المياطرة

بسم الله الرحمن الرحيم
 في حياض افاضات
 حوزة اسلامية
 حجة الاسلام
 محمد باقر
 صاحب
 المنهج
 صطفى البرزدي
 من

طابق الاصل
 اصله
 طابق الاصل
 الاصل
 العالم
 العالم
 العالم

نسخه ش ۱۶ (ص ۲۳) نقشه آسیا و خلیج فارس

و محوی ملاحظه نمایند محض همین فرموده بعون عمود آن نگردد و با ذوال خاص نایل و عیون این پوشند
در تصحیحش کوشند و بدینسانه در آن نگردد که با وجود اعتشاس جواسس و ماتمزدکی پیش از
این تفسیر و معتذر بود فی شهر ربیع الاول ۱۲۱۳

تصنیف و تالیف نموده و بکلیه طبع رسانیده اند
کتاب تفسیر تصبیحان در صرف و نحو فارسی با حروف سربی در سه اسلوب کمال غنی بطبع رسیده

کتاب اندرف لغزانه و فارسی بندر طرزون بطور بسیار خوب با حروف سربی بطبع رسیده
کتاب تیسرین تعلیم سخته اطفال عود سال محوی بر حکایات مختصره مفید که علوم جدید را بطور بسیار

خوشی در هر یک از حکایات بیان فرموده اند در در آن اختلاف طهران بطبع رسیده
کتاب نمونه افکار در اصلاح خط اسلام که فقه در طرزون یک دفعه در بیعی بطبع رسیده است

کتاب مفتاح لسان العرب لمدارس العلم و الادب در بندر بیعی در نهایت وقت بطبع رسیده
کتاب مفیده دیگر تالیف و تصنیف شده ولی هنوز بطبع نرسیده اند هر گاه توفیق توفیق

و سعادت یار و شفیق گردید بطبع خواهد رسید
کتاب نجوم الهند در شرح حالات حکمرانان هندوستان بعضی از صورتشان که این سینه

(محمد علی) بزبان فارسی انگلیسی نگاشته در بندر محمود بیعی با حروف سربی در کمال کبیرگی
بطبع رسانیده ام

کتاب هیئت جغرافیا و لغت و مکالمه مفصل نیز تالیف و تصنیف شده ولی بلا حطای هنوز
بطبع نرسیده است و منتهی التعماد و التوفیق

بزیور طبع محلی گردید این کتاب مستطاب و بندر محمود بیعی در کارخانه دت
پرسا در حرره اقل بندکان میرزا داود شیرازی

نسخه ش ۵۹ فهرست آثار مصباح السلطنه

کتابخانه آیت الله العظمیٰ مرعشی نجفی منتشر کرده است:

کتاب‌شناسی حکومت ولایت فقیه

شامل معرفی بیش از ۷۰۰ عنوان کتاب

به کوشش: کاظم استادی

